

TEMEIURI BIBLICE NOUTESTAMENTARE CU PRIVIRE LA
OFICIEREA SFINTELOR TAINЕ ȘI IERURGII BISERICЕȘTI
(VIII)

Prot. dr. Ioan Bude

NEW-TESTAMENT BIBLICAL GROUNDS CONCERNING THE
OFFICIATION OF THE HOLY CHURCH SACRAMENTS AND
BLESSINGS (8)

Abstract: Addressing mostly priests and Religion teachers, but also any believer, the entire publicistic series that we commence at this point desires, in a straightforward, plain and clear manner (without proposing thematic biblical theology approaches, but by means of a rigorous selection of minimally commented texts), to bring forth again *The Truth* of the Holy Sacraments before the readers, whoever they might be or – why not? – lead the readers before *The Truth*, That „is the same for yesterday, today and forever” (*Jews 13, 8*): The Lord and Our Saviour, Jesus Christ, present, alive and active in all undertakings of His Church

Keywords: holy sacraments, blessings, biblical theology, Church

PARTEA A II A

CAPITOLUL III

TAINA POCĂINȚEI (SPOVEDANIA) ÎN SFÂNТА
EVANGHELIE DUPĂ LUCA

a). *Luca 5, 8*: „**Iar Simon Petru, văzând aceasta, a căzut la picioarele lui Iisus, zicând: Ieși de la mine, Doamne, că sunt om păcătos!**”

Încă o spovedanie publică! Și nu a oricui și nici de față cu doar câțiva oameni, ci însuși Simon Petru, viitorul Apostol al Domnului, pe care teologii bibliști îl vor numi „Marele Pescar”, de față cu o imensă mulțime de oameni care pur și simplu „Îl îmbulzeau” pe Iisus pe țărmul lacului Ghenizaret (*5, 1*),

se proșterne la picioarele Mântuitorului strigând: „**Ieși de la mine, Doamne, că sunt om păcătos!**”

Ce anume l-o fi determinat pe Petru să reacționeze astfel ? După ce, dimineața, Iisus învățase mulțimile din corabia lui Petru, mai înspre amiază, El îi cere acestuia să „**mâne la adânc**” și să lase mrejele pentru pescuit (5, 4). Dar Petru, renumit pentru priceperea lui în ale pescuitului, îi răspunde puțin ironic, ca și unui novice, lui Iisus, că ei au făcut deja la vremea potrivită acest lucru, adică toată noaptea, dar n-au prins nimic; cu atât mai puține șanse sunt acum, ziua în amiaza mare, când toți pescarii experimentați știu că peștii nu trag pe căldură, ci stau la fundul apei, unde-i mai răcoare. Totuși, însă, chiar dacă e împotriva „regulilor” pescărești, din pur respect pentru Învățătorul, Petru a zis: „**după cuvântul Tău, voi arunca mrejele**”. Mai mult n-a mai zis, dar sigur a gândit: „*Dacă noi, cei pricepuți, n-am reușit nimic astă-noapte, când era momentul, cum poți Tu să fii atât de naiv, încât să crezi că putem prinde ceva acum, când nimeni nu mai face așa ceva ?*”

Dar minune ! Mare minune! „Și făcând ei aceasta, au prins mulțime mare de pește, că li se rupeau mrejele. Și au făcut semn celor care erau în cealaltă corabie, să vină să le ajute. Și au venit și au umplut amândouă corăbiile, încât erau gata să se afunde.”

Abia acum și-a dat seama Petru, că de fapt, novicele și naivul era chiar el. De aceea, căindu-se că n-a avut încredere în cuvântul Domnului și că, în sinea lui, L-a și judecat pe Iisus, Petru L-a rugat să plece, „**socotindu-se pe sine nevrednic și temându-se ca nu cumva, cutezând a primi pe Cineva Care Om Dumnezeiesc este și mai presus de fire, să nu fie în primejdie (de moarte, n.n.)**.”⁷¹

Răspunsul lui Iisus mai cuprinde, pe lângă iertarea (subînțeleasă), o încurajare dar și o chemare la o misiune infinit mai importantă decât simplul meșteșug pescăresc: „**Nu te teme; de acum înainte vei fi pescar de oameni!**” (5, 10).

b). *Luca 5, 20, 24*: „**Omule, iertate îți sunt păcatele tale... Ție îți zic: Scoală-te, ia patul tău și mergi la casa ta.**”

Versetele de mai sus fac parte din secțiunea 5, 17-26, care este paralelă la textele din *Matei 9, 1-8* și *Marcu 2, 1-12*, toate relatând minunea vindecării trupești și sufletești a slăbănogului din Capernaum, pe care niște bărbați credincioși l-au coborât cu pat cu tot, prin acoperișul casei, înaintea lui Iisus. Ca și atunci, constatăm și acum că *Pocăința*, reflectată în zdrobirea inimii, în suferință, dar și în nădejde, aduce cu ea și iertarea păcatelor, dar și completa vindecare trupească.

c). *Luca 6, 27-37*: - acest text reprezintă o secțiune alcătuită din 11 versete, care fac parte din *Predica de pe Munte* a lui Iisus, în variantă lucanică (6, 1-49), paralelă la *Predica de pe Munte* din *Matei 5-6-7* și având în comun cele

mai înalte comandamente sau legi dumnezeiești și omenești: iubirea, facerea de bine, nejudicarea și iertarea, care încep, susțin, fundamentează și finalizează Pocăința, atât ca „artă” a îndreptării, cât și ca Sfântă Taină de mântuire.

d). *Luca 7, 1-10*: - vindecarea slugii, vrednicia, credința și pocăința sutașului din Capernaum.

Textul și tema de mai sus sunt reproduse și tratatele în paralel cu cele din *Matei 8, 5-13*, în Cap. II al prezentei lucrări (pct. f).

e). *Luca 7, 48, 50*: „Și a zis ei: Iertate îți sunt păcatele ! ...Credința ta te-a mântuit; mergi în pace !”

Aici, Mântuitorul Iisus Hristos iartă păcatele unei femei cunoscută de unii ca fiind „păcătoasă”, o asigură că pentru credința ei este deja mântuită, apoi o slobozește în pace. Cine oare este această fericită femeie și unde și în ce împrejurări a avut ea parte de asemenea nemaipomenită favoare ?

Sfinții Evangheliști ne relatează despre două ungeri cu mir de nard, de mare preț, săvârșite asupra lui Iisus de către două femei, în locații și circumstanțe diferite. *Matei (26, 6-13)*, *Marcu(14, 3-9)* și *Ioan (12, 1-8)*, ne vorbesc despre „**ungerea din Betania**”, dar la *Matei* și *Marcu*, acțiunea se petrece în timp ce Iisus era la cina oferită Lui și Sfinților Săi Apostoli, în casa lui Simon Leprosul, din Betania, iar femeia care face *ungerea capului* lui Iisus, este o anonimă. Ioan în schimb, plasează ungera în casa lui Lazăr cel înviat din morți, fiind săvârșită chiar de Maria, sora acestuia, care toarnă „**o litră cu mir de nard curat**” pe picioarele (nu pe capul) lui Iisus.

Pe de altă parte *Sfântul Evanghelist Luca*, în textul din *7, 36-50* din care am selecționat versetele de mai sus, ne vorbește de o altă ungeră, săvârșită în casa unui alt Simon, un fariseu din Galileea, care și el I-a oferit o cină lui Iisus și Apostolilor Săi. Și aici, o femeie fără nume, dar prezentată ca o „**păcătoasă**”, unge cu mir scump picioarele lui Iisus, spre scandalizarea lui Simon și a altor invitați.

Punctul culminant al ambelor ungeri îl reprezintă iertarea păcatelor celor două femei, mântuirea lor și garantarea pomenirii veșnice a faptelor lor ⁷². Tradiția evenghelică ar identifica-o totuși pe „păcătoasa” din Galileea, iertată de Iisus (*Luca 7, 48, 50*), cu Maria Magdalena (*Luca 8, 2*), care și-ar fi exprimat astfel nu numai recunoștința că El a scăpat-o de cei „șapte demoni” (*Marcu 16, 9*), pe care i-a alungat din ea, ci și pentru că ar fi salvat-o de la iminenta ucidere cu pietre, din *Ioan 8, 3-11* ⁷³.

f). *Luca 8, 37*: „Și L-a rugat pe El toată mulțimea din ținutul Gherghesenilor să plece de la ei, căci erau cuprinși de frică mare. Iar El, intrând în corabie, S-a înapoiat.” (cf. și *Matei 8, 34*, și *Marcu 5, 17*).

Avem aici un caz incredibil, o situație nemaîntânită! Evangheliștii sinoptici relatează, fiecare în felul lui (*Matei 8, 28-34*; *Marcu 5, 1-20* și *Luca 8, 26-39*), despre exorcizările săvârșite de Iisus în ținuturile Gadarenilor, respectiv Gherghesenilor, soldate cu un deznodământ, mai mult decât șocant: întreaga

populație din acele ținuturi, fără pic de recunoștință, respinge prezența și facerea de bine a lui Dumnezeu, cerându-I lui Iisus să plece de la ei. Nici Iisus și nici Sfinții Evangheliști nu comentează în vreun fel această atitudine stranie. Domnul S-a retras în tăcere, lăsându-ne în schimb pe noi să evaluăm situația și să tragem învățămintele de rigoare. S-o facem, așadar, pe scurt, gândindu-ne însă ca atari comportamente, din păcate, se întâmplă uneori și în zilele noastre, după cum anticipa, cu tristețe, Sfântul Ioan Gură de Aur: „**Sunt și acum mulți îndrăciți care locuiesc în morminte, a căror furie nu o pot stăpâni nici cătușele, nici lanțurile, nici mulțimea oamenilor, nici sfaturile, nici povețele, nici frica, nici amenințarea, nici altceva din unele ca acestea.**”⁷⁴

Gadarenii și Gherghesenii n-au vrut să se despartă de comoditatea traiului lor fără Dumnezeu. Îi deranja Iisus pentru că a venit (nechemat) la ei, dorind să dea un alt sens pozitiv, vieții lor. Cât rău poate face un diavol în viața omului ? Să ne gândim la Iov, despre care tocmai am scris puțin mai înainte ! Dar cât rău pot produce două legiuni de demoni ? Cei două mii de porci au preferat să se sinucidă, aruncându-se în mare, decât să-și trăiască scurta lor viață de porci, împreună cu demonii. În schimb, stăpânii porcilor nu-L suportau pe Dumnezeu, preferându-i pe diavoli și stăpânirea lor. Nu e groaznic !? Și totuși..., cinstit vorbind, Iisus îi deranjează și astăzi pe aceia dintre noi, pe care încearcă să-i facă să priceapă că nu câștigul material imediat, trebuie să le domine gândirea, interesul și existența. Ne deranjează Iisus, atât pe plan personal, cât și comunitar, când ne „**arată oglinda**”, adică atunci când ne spune adevărul și ne cere să spunem și noi adevărul, să nu mințim, să nu înșelăm, să nu furăm, să nu trăim în păcate, să urmăm Evanghelia în locul falselor filosofii, să urmăm creștinismul în locul neopăgânismului.

„Și atunci, ce facem ? Îi scoatem chipul (icoana Lui) din școli, pentru că-i deranjează pe unii, ne temem, noi, europenii, care zicem că suntem creștini, să-I pronunțăm numele, pentru că-i deranjează pe alții; n-am pus niciun cuvânt din Evanghelia Lui în Constituția Europei, pentru că și Evanghelia Lui îi deranjează pe unii, legiferăm homosexualitatea, lesbianismul, pentru care păcate Dumnezeu a pedepsit cetăți întregi în Vechiul Testament, tot ca să nu-i deranjăm pe unii; dar pe Iisus Îl putem deranja, nesocotindu-I cuvântul; legiferăm crima (avortul) în dauna vieții, pentru că ni se pare că am trăi mai comod ș.a.m.d. Ne deranjează acest Iisus! Și-atunci, precum odinioară gadarenii, Îl alungăm și noi din viața noastră, din familia noastră, din casa noastră, din societatea noastră, din ținutul nostru !

Atenție creștini ! Într-o viață, într-o familie, într-o societate unde nu e Iisus, acolo nu e viață, pentru că El este izvorul vieții; acolo nu e pace, pentru că El e Domnul păcii; acolo nu e bunăstare și progres, pentru că „**fără El nu putem face nimic**” (Ioan 15, 5)⁷⁵.

Așadar, ispitele mamonice (de ordin material), însoțite de frica paralizantă față de orice schimbare în bine, duce la opacitate sufletească, la necredință și inevitabil, la refuzul Pocăinței. Mare păcat !!!

g). *Luca 10, 13-15*: „**Vai ție, Horazine ! Vai ție, Betsaido ! Căci dacă în Tir și în Sidon s-ar fi făcut minunile care s-au făcut la voi, de mult s-ar fi pocăit, stând în sac și în cenușă. Dar Tirului și Sidonului mai ușor le va fi la judecată decât vouă ! Și tu, Capernaume, nu ai fost înălțat, oare, până la cer ? Până la iad vei fi coborât !**”

Tema muștrării profetice a celor trei cetăți galileene de mai sus, este tratată pe larg în analiza textului paralel din *Matei 11, 21-24*, în Cap. II, pct. i.

h). *Luca 13, 1-5*: „Și erau de față în acel timp, unii care-L vesteau despre galileenii al căror sânge Pilat l-a amestecat cu jertfele lor. Și El, răspunzând, le-a zis: Credeți, oare, că acești galileeni au fost ei mai păcătoși decât toți galileenii, fiindcă au suferit acestea ? Nu ! Dar zic vouă: dacă nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel. Sau acei optsprezece inși, peste care s-a surpat turnul în Siloam și i-a ucis, gândiți, oare, că ei au fost mai păcătoși decât toți oamenii care locuiau în Ierusalim ? Nu ! Dar zic vouă: dacă nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel !”

Avertismentele severe date de Iisus aici, se bazează, după cum am văzut, pe niște întâmplări năprasnice, adevărate tragedii, care i-au surprins total nepregătiți pe acei oameni nefericiți, care au murit fără a mai apuca să-și spună măcar o ultimă rugăciune.

Deci Pocăința, adică iertarea și împăcarea cu Dumnezeu, cu semenii și chiar cu noi înșine, nu e un eveniment ocazional („din an în Paști”), ci trebuie să aibă un caracter permanent, să devină un mod de viață, o stare de fapt, o expresie a normalității: „**Drept aceea, privegheați și vă rugați, că nu știți când va fi acea vreme** (a sfârșitului, n.n.). **Iar ceea ce vă zic vouă, zic tuturor: Privegheați !**” (*Marcu 13, 33, 37*). Așadar, să luăm aminte: „**Privegheați**” = „**Pocăiți-vă!**”

i). *Luca 13, 34-35*: „**Ierusalime, Ierusalime, care omori pe Prooroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine, de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună cloșca puii săi sub aripi, dar n-ai voit. Iată, vi se lasă casa voastră pustie !**”

Și această muștrare, special adresată Ierusalimului, este deja analizată mai sus în textul paralel din *Matei 23, 37-38* (Cap. II, pct. r).

î). *Luca 15, 11-32*: „Și a zis: Un om avea doi fii. Și a zis cel mai tânăr dintre ei tatălui său: Tată, dă-mi partea ce mi se cuvine din avere. Și el le-a împărțit averea. Și nu după multe zile, adunând toate, fiul cel mai tânăr s-a dus într-o țară îndepărtată și acolo și-a risipit averea, trăind în desfrânări. Și după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, și el a început să ducă lipsă. Și ducându-se, s-a alipit el de unul din locuitorii acelei țări, și acesta l-a trimis

la țarinile sale să pască porcii. Și dorea să-și sature pânțelele din roșcovele pe care le mâncau porcii, dar nimeni nu-i da.

Dar, venindu-și în sine, a zis: Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame. Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune: Tată, am greșit la cer și înaintea ta; nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi ! Și, sculându-se, a venit la tatăl său. Și încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său și i s-a făcut milă și, alergând, a căzut pe grumazul lui și l-a sărutat. Și i-a zis fiul: Tată, am greșit la cer și înaintea ta și nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Și a zis tatăl către slugile sale: Aduceți degrabă haina cea mai bună și-l îmbrăcați și dați inel în mâna lui și încălțăminte în picioarele lui; și aduceți vițelul cel îngrășat, înjunghiați-l și, mâncând, să ne veselim ! Căci acest fiu al meu mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat! Și au început să se veselească. Iar fiul cel mare era la țarină. Și când a venit și s-a apropiat de casă, a auzit cântece și jocuri. Și chemând pe una dintre slugi, a întrebat: ce sunt acestea ? Iar ea a răspuns: fratele tău s-a întors și tatăl tău a înjunghiat vițelul cel îngrășat, pentru că l-a primit sănătos. Și el s-a mâniat și nu voia să intre, dar tatăl lui, ieșind, îl ruga. Iar el, răspunzând, a zis tatălui său: Iată, de atâția ani îți slujesc și niciodată n-am călcat porunca ta. Și mie, niciodată nu mi-ai dat un ied, ca să mă veselesc cu prietenii mei; dar când a venit acest fiu al tău, care ți-a mâncat averea cu desfrânatele, ai înjunghiat pentru el vițelul cel îngrășat ! Iar el i-a zis: Fiule, tu totdeauna ești cu mine și toate ale mele ale tale sunt. Trebuia însă să ne veselim și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat.”

Am reprodus mai sus cea mai lungă și mai cunoscută, dar și cea mai dificil de explicat dintre toate parabolele evanghelice: Parabola fiului rătăcit (nu „risipitor”, pentru că a fi risipitor constituie doar un aspect singular al mult mai cuprinzătoarei noțiuni de „rătăcire”).⁷⁶

Trebuie să mai precizăm că parabola noastră face parte, sau mai bine zis, ea încheie un grup, sau „o familie” de alte parabole, înrudite tematic și inserate tot în *Cap. 15* al Evangheliei a III-a, și anume: *Parabola despre oaia cea rătăcită* (tratată în *Matei 18, 12-13*) și *Parabola despre drahma cea pierdută (și găsită)*, iar concluzia tuturor e menționată separat, odată în *v.7*: „**Zic vouă: că tot așa va fi mai mare bucurie în cer pentru un păcătos care se pocăiește, decât pentru nouăzecișinouă de drepți, care n-au nevoie de pocăință**” și încă odată în *v.10*: „**Zic vouă, așa se face bucurie îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește.**”

„Grupul țintă”, sau destinatarii celor trei parabole din *Luca 15*, sunt o sumă de „fii” mânioși și ofențați în „cumințenia” lor, de comportamentul lui Iisus, așa cum citim în *vv. 1-3*: „Și se apropiau de El toți vameșii și păcătoșii, ca să-L

asculte. Și fariseii și cărturarii cârteau, zicând: Acesta primește pe păcătoși și mănâncă cu ei ! Și a zis către ei pilda (-ele) aceasta (acestea, n.n.) ...”

Aceluiași „grup țintă” îi este adresată de Iisus și *Pilda vameșului și a fariseului* din *Luca 18, 9-14*. În v.9, Sfântul Evanghelist Luca, odată cu portretul moral al acestora, îl creionează și pe cel al fiului cel mare din parabola de față: „Și către unii care se credeau că sunt dreți și disprețuiau pe ceilalți, a zis pilda aceasta...”

Revenind la *Parabola fiului rătăcit*, observăm că „dramaturgia textului îngăduie, în principiu, fiecăruia din cele trei personaje (tatăl, fiul cel mic și fiul cel mare) să ocupe, avanscena acțiunii”.⁷⁷ De fapt, însă, cei doi fii se definesc, fiecare, printr-o răzvrătire (specifică), față de tatăl lor, dar, cheia ultimă a narațiunii, o reprezintă atitudinea acestuia față de amândoi, o atitudine, evident, la fel de specifică, dar mai ales atipică în raport cu Legea mozaică (*Deuteronom 21, 18-21*), potrivit căreia, orice fiu neascultător și îndărătnic se făcea vinovat de uciderea cu pietre, fără nicio șansă de iertare. Deci, împotriva acestei cutume, tatăl din parabolă își întâmpină fiul rătăcit alergând, căzându-i pe grumaz și sărutându-l, înainte ca cel vinovat să-și poată rosti discursul deja pregătit, discurs prin care, considerându-se nedemn de calitatea de fiu, se oferea să accepte orice poziție servilă, numai de dragul de a fi reprimat în gospodăria și în preajma tatălui său.

Însă tatăl îi restituie nu doar statutul firesc, *de fiu*, ci și un statut privilegiat, de *oaspete de seamă*, fiul vinovat recuperându-și astfel, simbolic, *onoarea* („haina cea mai scumpă”), *autoritatea* (inelul [cu pecete]) și *libertatea* (încălțăminte, pentru că numai sclavii umblau desculți),⁷⁷ totul culminând cu un ospăț sărbătorec în familie, respectiv cu sacrificarea vițelului îngrășat, așa cum se proceda numai în situații deosebite (cf. *Facerea 18, 7-8, I Regi 28, 24-25*).

Așadar, tatăl din parabolă nu iartă doar așa, pur și simplu, „ci iartă cu supra-măsură, adăugând obișnuitei iertări, supra-abundența harului. El nu doar îl primește la sine pe cel „pierdut”, ci îi iese în întâmpinare. Cu alte cuvinte, ceea ce se petrece nu e doar o revenire a fiului în preajma tatălui, ci o *întâlnire* la care participă amândoi. Fiul se întoarce la tatăl său și tatăl se întoarce la fiul său (Cf. *Maleahi 3, 7*: „Întoarceți-vă la Mine și Eu Mă voi întoarce la voi...”). Întâlnirea echivalează, în cazul fiului cel mic, cu o „înviere” („a învia”, se spune de două ori în cuprinsul textului), adică cu o reînnoire radicală a vieții și firii sale.”⁷⁸

În ceea ce-l privește, fiul cel mare se prezintă ca „un funcționar al performanței rentabile.”⁷⁹ e de o hârnicie inertială, de o sobrietate sterilă și, în general, e prost dispus, bombăne, strâmbă din nas, îi judecă pe toți cei din jur și se simte iritat de orice formă de bucurie. Pe scurt, e un personaj pe care propria lui cumițenie îl face nefericit. „În vreme ce fiul cel mic, deși plecat departe, e adus aproape, fiul cel mare, rămas aproape, se dovedește a fi și a rămâne departe. Nu i se adresează niciodată tatălui său cu apelativul „tată”, își invocă fratele cu o disprețuitoare distanță („**acest fiu al tău**”) și își descrie

inserția în economia familială drept *slugăreală* perdantă. Dar, ca și în cazul fiului cel mic, tatăl iubește necondiționat. El răspunde mâniei, tot cu un gust de tandrețe (ca o îmbrățișare): „...**tu întotdeauna ești cu mine și toate ale mele ale tale sunt.**” Nicio risipă a răului nu rezistă risipei sale de bunătate. ⁸⁰

*

* *

Scurt excurs despre raportul dintre căință și iertare, în Parabola Fiului rătăcit

Știm deja că iertarea primită de la Dumnezeu este, în genere, condiționată de pocăință, dar și de capacitatea personală a omului de a ierta, la rândul lui, pe alții. Totuși, ea nu se acordă întotdeauna după *reguli fixe*, sau după *principii*. Ea nu răsplătește întotdeauna merite (de exemplu, niciunul dintre cei doi fii din parabolă n-a dovedit că ar avea „calitățile” necesare în acest sens), ci se revarsă prin mila lui Dumnezeu asupra tuturor, pentru că „...**El face să răsară soarele Său peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți**” (*Matei 5, 45*) și tot așa, numai El îi cheamă și-i primește la masa Sa pe cei adunați de pe la răspântiile vieții: „și răi și buni” (*Matei 22, 9-10*).

Iar prin faptul că această parabolă se adresează fariseilor și cărturarilor „**care se credeau că sunt drepți și priveau cu dispreț pe ceilalți...**” (*Luca 18, 9*), deducem, repetând, că portretul moral al acestora se identifică cu cel al fiului mai mare, care este, așa cum deja am constatat, un model de „cumințenie” recalcitrantă. În acest caz, înțelegem că bunăvoința Tatălui, arătată acestui fiu, rămas prizonier în litera Legii, se va răsfrânge totuși, cumva și asupra lor, pentru că și ei sunt la fel de păcătoși ca și vameșii cu care Iisus stă la masă, doar că, spre deosebire de aceștia, ei se credeau drepți, se comportau disprețuitor și continuau să rămână opaci până la ostilitate, față de iubirea și iertarea lui Iisus. Cu toate acestea, ei nu sunt lăsați în afara dialogului; pildele rostite de Iisus *anume pentru ei*, indică nu doar o *retorică profetică (dojenitoare)*, ci și una *misionară, trezitoare, de deșteptare* și venire în sine (cf. *Efeseni 5, 14*: „**Deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos!**”). Interesant este însă faptul că „în textul parabolei noastre, nu apare deloc termenul „tehnic” pentru „căință” („**metanoia**”), fiul cel rătăcit primind deja sărutul iertării, înainte de a fi apucat să-și declare în mod expres vinovăția” ⁸² (deși, în gândul lui își programase clar acest lucru: „...**am greșit la cer și înaintea Ta...**”). Am putea deduce, deci, că inițiativa iertării aparține în exclusivitate harului divin? Adică poți fi iertat și fără să te pocăiești, după cum poți să te pocăiești, însă fără a avea în schimb *garanția consimțitoare a harului*? Sau, iertarea dumnezeiască, s-ar putea acorda oare și fără participarea celui iertat? Nu !!! Nici măcar nu este de închipuit vreo replică iertătoare, care să facă abstracție de libertatea umană de a primi, sau de a respinge iertarea (cf.

cetățile nepocăite ale Galileii: Horazinul, Betsaida și Capernaumul și chiar Ierusalimul), iar această libertate se exprimă (prin cuvinte sau atitudini) tocmai în actul mărturisirii, al căinței, sau al dorinței de a primi iertarea.

Iată de ce, atât în parabolă, cât și în viața reală, iertarea este producătoare *de înviere*⁸³ păcatul fiind astfel *anulat*, iar cel iertat devenind „**făptură nouă**” în Hristos (*II Corinteni 5, 17*).

Reținem așadar, că Pocăința și iertarea reasează lumea și omul în starea lor originară. Obținută de la Dumnezeu prin Sfânta Taină a Pocăinței, iertarea devine (în contextul tematic al parabolei), o adevărată *risipă* de iubire divină, având puterea de a rectifica toate efectele *risipirilor* malefice ale păcatelor omenești. Cum ?

„Cu risipa – ca și odinioară cu moartea – pe risipă călcând!”⁸⁴

Transmisă doar de textul *Evangheliei după Luca (15, 11-32)*, „Parabola fiului rătăcit” rămâne cu siguranță una din cele mai profunde și tulburătoare lecții, ținută de Învățătorul Iisus din Nazaret, pentru toate generațiile creștine din istorie.

Cum înțelege însă omul contemporan sensurile acestei parabole ? Răspunsul la această întrebare, pe lângă modestele noastre contribuții, îl pot da cu excelență maximă, șase personalități teologice și culturale din actualitate: un teolog biblic protestant (Joachim Jeremias), doi monahi, unul răsăritean athonit (arhimandritul Vasilios Gondikakis), altul occidental iezuit (P. Marko I. Rupnik), un scriitor-monah, Nicolae Steinhardt (monahul Nicolae Delarohia), un filosof creștin occidental (Jean-Luc Marion) și un filosof român, Constantin Noica.

Aceștia sunt semnatarii celor șase variante de interpretare a parabolei de care vorbim, lecturi antologate în volumul intitulat „**Cartea fiului risipitor. O parabolă biblică în 6 lecturi pentru omul contemporan**”, Ediție îngrijită de diac. Ioan I. Ică jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1998, 143 p,⁸⁵ volum care de fapt se recomandă de la sine.

*

* *

j). *Luca 18, 10-14*: „**Doi oameni s-au suit la templu, ca să se roage; unul fariseu și celălalt vameș. Fariseul, stând, așa se ruga în sine: Dumnezeuule, Îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepti, adulteri, sau ca acest vameș. Postesc de două ori pe săptămână, dau zecimală din toate câte câștig.**

Iar vameșul, departe stând, nu voia nici ochii să-și ridice către cer, ci-și bătea pieptul, zicând: Dumnezeuule, fii milostiv mie, păvatosului! Zic vouă că acesta s-a coborât mai îndreptat la casa sa, decât acela. Fiindcă oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înalța.”

Fariseul ⁸⁶, în „rugăciunea” lui, își face un portret de om corect, care respectă scrupulos Legea și căruia nimeni – nici chiar Dumnezeu – nu-i poate reproșa nimic. E mulțumit de sine, de virtutea lui și-I mulțumește și lui Dumnezeu „că nu sunt ca ceilalți oameni” și, evident, nici „ca acest vameș”. De fapt el este unul dintre cei „care se credeau că sunt drepti și priveau cu dispreț pe ceilalți” (cf. v. 9).

În schimb, vameșul ⁸⁷ nu-I poate prezenta lui Dumnezeu decât păcatele lui. Stă într-un colț din curtea interioară a templului și, cu ochii în pământ, se lovește cu pumnii în piept, în semn de pocăință. E un păcătos care trăiește departe de Dumnezeu; își poartă viața ca pe o povară, iar acum se roagă lui Dumnezeu să-I fie milă de el și să-I ierte: „**Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului !**” Rugăciunea lui este autentică, nu o laudă de sine, ca și a fariseului. De aceea, Iisus Se pronunță clar, din perspectiva Lui de „**Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat**”: „**Zic vouă că acesta** (vameșul, n.n.) **s-a coborât mai îndreptat la casa sa, decât acela.**” Adică, fariseul se întoarce de la templu fără nimic nou în inima sa, decât o eventuală doză de automulțumire și *nu iertare*, pentru că el n-avea nevoie de iertare (nici n-a cerut așa ceva), ci doar confirmarea condiției lui de om „drept”. Pentru a ilustra biblic gradul de nebulie care pune stăpânire pe mintea unei astfel de tipologii umane, vom reproduce aici – cu riscul de a ne lungi peste măsură – un text cutremurător din Profetul *Daniel 4, 27-34*, cu referire la pedeapsa dată de Dumnezeu regelui Nabucodonosor pentru nebulia mândriei lui, dar și la iertarea lui, atunci când „i-a venit mintea la cap”: „**După douăsprezece luni, în timp ce se plimba prin palatul regatului său din Babilon, regele Nabucodonosor a prins a grăi zicând: „Oare nu este acesta Babilonul cel mare pe care l-am clădit eu întru tăria puterii mele și spre cinstea strălucirii mele, ca reședință regală ?” Pe când cuvântul era încă în gura regelui, un glas s-a coborât din cer: „Ție, rege Nabucodonosor, ți se spune: regatul s-a luat de la tine! Și dintre oameni vei fi izgonit, vei locui cu animalele câmpului și vei paște iarbă și vor trece șapte ani peste tine, până ce vei recunoaște că Cel Preaînalt are putere peste împărăția oamenilor și că o dă cui voiește!” Îndată s-a plinit cuvântul asupra lui Nabucodonosor, căci a fost alungat dintre oameni și a mâncat iarbă ca animalele și trupul lui era udat de rouă până când părul i-a crescut ca penele vulturilor și unghiile ca ghearele păsărilor. „Și după trecerea acestui timp, eu, Nabucodonosor, am ridicat ochii mei la cer și mintea mi-a venit din nou și am binecuvântat pe Cel Preaînalt și Celui veșnic I-am adus laudă și preamărire, că puterea Lui este putere veșnică, iar împărăția Lui, din neam în neam. Toți locuitorii pământului sunt socotiți ca nimica și El face ce voiește cu oștirea cerească și cu locuitorii pământului și nimeni nu poate să-L împiedice și să-I zică: „Ce faci Tu ?” În același timp mi-a venit mintea la loc și, spre gloria**

regatului meu, mi-a venit iarăși măreția și strălucirea și sfetnicii mei și dregătorii cei mari m-au chemat și regatul mi-a fost dat în stăpânire, iar puterea mea a crescut și mai mult. Acum, eu, Nabucodonosor, laud, înalț și preamăresc pe Îmăratul cerului; toate faptele Lui sunt adevărate și căile Lui drepte, iar pe cei ce umblă mândri poate să-i smerească.”

Deci Dumnezeu preferă întotdeauna pe un păcătos care-I cere iertare, decât pe un pretins drept, plin de mândrie, indiferent cine este el și indiferent de starea socială sau materială a acestuia.

k). *Luca 19, 1-10*: „Și intrând (Iisus, n.n.), trecea prin Ierihon, și iată un bărbat, cu numele Zaheu, și acesta era mai-marele vameșilor și era bogat. Și căuta să vadă cine este Iisus, dar nu putea de mulțime, pentru că era mic de statură. Și alergând el înainte, s-a suit într-un sicomor ca să-L vadă, căci pe acolo avea să treacă. Și când a sosit la locul acela, Iisus, privind în sus, a zis către el: **Zahee, coboară-te degrabă, căci astăzi în casa ta trebuie să rămân. Și a coborât degrabă, și L-a primit bucurându-se. Și văzând, toți murmurau, zicând că a intrat să găzduiască la un om păcătos. Iar Zaheu, stând (înaintea lui Iisus, n.n.), a zis către Domnul: Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor și, dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit. Și a zis către el Iisus: Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, căci și acesta este fiul lui Avraam. Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut.”**

Despre ce ne vorbește textul de mai sus, pe care îl găsim doar la Sfântul Evanghelist Luca ? Despre o convertire ? Despre o extraordinară pocăință ? Sau despre o fericită și nemaipomenită concomitență ? Da, mai curând e vorba de o concomitență: și convertire, dar și o spontană pocăință a unui suflet extrem de zbuciumat, extrem de încărcat de nenumărate păcate săvârșite atât față de Dumnezeu și de poruncile Lui, cât și față de semenii, dar mai cu seamă față de neamul său, poporul iudeu. Sunt păcatele unui slujbaș aflat în serviciul unei puteri străine, Imperiul Roman, ocupantul de atunci al Țării Sfinte, iar slujbașul era căpetenia vameșilor din Ierihon, pe nume Zaheu ⁸⁸.

Vameșii, în general, erau detestați de către popor ca trădători de neam, necinstiți, lacomi, fără milă față de săraci, orfani și văduve, iar Zaheu cu atât mai mult, cu cât era „mai-marele” acestora.

Iată, deci, cine este protagonistul minunatei întâmplări, descrisă în textul de mai sus.

Evanghelistul ne spune despre el că, din răspuțeri „**căuta să-L vadă pe Iisus**” (v. 3), iar noi, nu putem să nu ne întrebăm: de ce ? Ce forță irezistibilă îl mâna pe Zaheu să-l caute atât de insistent pe Domnul și să-și imagineze – poate – că doar văzându-L, se va liniști ? De ce nu se va fi dus și el direct la Iisus, așa cum au făcut atâția alții ? ⁸⁹ Evanghelistul nu ne spune, iar nouă nu ne rămâne decât să facem diferite supoziții, sau, mai corect, să reflectăm puțin mai adânc

la starea sufletească a lui Zaheu. Dintre toți cei care L-au abordat direct pe Iisus, niciunul nu se afla în situația mai mult decât jenantă a lui Zaheu, care, pe lângă sentimentul extrem de acut al păcătoșeniei și deci al nevredniciei de a îndrăzni așa ceva, trăia, la un nivel insuportabil, cumplite muștrări de conștiință, la care se simțea incapabil să găsească singur o soluție. La cine să apeleze, când toți îl evitau ? Doar la Dumnezeu! Să fi fost el, oare, acel vameș care s-a spovedit smerit în templu și care nu-I cerea lui Dumnezeu decât milă, amintit fiind în pilda de mai înainte, a lui Iisus ? Tot ce se poate. Nu știm sigur, dar dacă la el S-a referit Iisus în acea pildă (*Luca 18, 10-14*), răspunsurile ne vin parcă mai limpezi la mai toate întrebările în legătură cu Zaheu, întrebări care, în mod sigur, mai întâi au năvălit de-a valma chiar în sufletul și în mintea lui: De unde îl cunoaște pe el Iisus ? De unde-i știe numele ? Unde și când l-a mai văzut ? Cum de a știut Iisus să se oprească în dreptul lui ? Cum de a cunoscut dorința lui ? Ba mai mult, cum se face că, în văzul și auzul tuturor, Domnul îi acordă atâta atenție, încât i se adresează ca unui prieten: „**Zahee, coboară-te degrabă, căci astăzi, în casa ta trebuie să rămân ?**”

Desigur că răspunsul pe deplin lămuritor, ni-l oferă chiar Iisus: „**Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut!**” (*v. 10*). De fapt, așa a procedat Iisus întotdeauna, cu toți păcătoșii, iar acum era rândul lui Zaheu, care, dintrodată a devenit un alt om, un om nou, *un nou Zaheu!* Într-un suflet a alergat el acasă, a așternut masa, I-a deschis larg ușa lui Iisus și „**L-a primit, bucurându-se**” (*v. 6*).

Ce-a urmat apoi, a fost o totală transformare a unui suflet, a unei conștiințe. La un moment dat, mai-marele vameșilor s-a ridicat în picioare și a rostit în auzul tuturor: „**Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor, și dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit**” (*Luca 19, 8*). Ce înțelegem noi de aici ? S-a întâmplat, oare, o minune cu Zaheu ? Da! Cu toată certitudinea! Și în ce constă această minune ? Zaheu, „*care până acum era dominat de o nesăbuită dorință de îmbogățire, devine generos, capabil să jertfească totul pentru Împărăția lui Dumnezeu, care se dezvoltă în sufletul lui ca și o adevărată „pace, bucurie și dreptate în Duhul Sfânt*” (*Romani 14, 17*). De fapt, sensul adânc al convertirii lui Zaheu rezidă în actul lui de pocăință, redat mai bine prin cuvântul biblic grecesc, știut deja: „**metanoia**”, care indică schimbarea modului de a gândi, adică a mentalității, care atrage după sine schimbarea de comportament.

Pocăința – metanoia, este însuși mesajul Evangheliei. Pe fundalul său, Mântuitorul Își așează însăși tema propovăduirii Sale: „**Pocăiți-vă că S-a apropiat Împărăția lui Dumnezeu!**” (*Matei 4, 17*); sau: „**Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie!**” (*Marcu 1, 15*). Tocmai această realitate o remarcăm în convertirea lui Zaheu! El a devenit o făptură nouă. S-a lepădat de egoismul său feroce. Nedreptățile săvârșite altădată se transformă într-un act de iubire jertfelnică,

având un caracter reparatoriu. Căința sa nu este un act declarativ, un simplu regret, o părere de rău, nici chiar (numai, n.n.) o muștrare a conștiinței pentru nedreptățile săvârșite, ci se constituie într-o schimbare totală prin fapte, nu prin vorbe, fiindcă înnoirea care a încolțit în sufletul său dă acum roadele cele mai îmbelșugate, spre a dovedi că „Împărăția lui Dumnezeu nu stă în vorbe, ci în putere (în fapte)” (I Corinteni 4, 20). Iar Zaheu devenise acum fiu al Împărăției: „**cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi**” (II Corinteni 5, 17), asemenea fiului risipitor întors la casa părintească, sau a tâlharului mântuit pe Golgota...”⁹⁰

Avem, așadar, în prezentarea celor de mai sus, o întreită, sfântă și tainică concomitență: convertirea, pocăința și minunea înnoirii unui suflet: „Istoria convertirii din Ierihon se sfârșește cu *dezlegarea* care vine de pe buzele lui Iisus: „**Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia!**” (Luca 19, 9)... adică nu numai a lui Zaheu ci și a întregii lui case: soție, copii, părinți, etc., care prin cuvintele lui Iisus au fost cu toții izbăviți de ocară nedreptății lui.”⁹¹

Iată cum lucrează și de această dată „**Dumnezeul milei și al îndurării**”, după însuși cuvântul Lui, descoperit Profetului din vechime: „**O inimă nouă îți voi da, zice Domnul, și duh nou voi pune întru tine; lua-voi inima de piatră din trupul tău și-ți voi da o inimă de carne!**” (Iezechiel 36, 26).

1). Luca 23, 39-43: „**Iar unul dintre făcătorii de rele răstigniți Îl hulea zicând: Nu ești Tu Hristosul ? Mântuiește-Te pe Tine Însuși și pe noi! Și celălalt, răspunzând, îl certa zicând: Nu te temi tu de Dumnezeu, că ești în aceeași osândă ? Și noi, pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut niciun rău! Și zicea lui Iisus: Pomeneste-mă, Doamne, când vei veni în Împărăția Ta! Și Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai!**”

Până în ultima clipă a execuției Sale, demnitatea regală a lui Iisus va face obiectul celor mai crude glume și ironii ale călailor, care dorind să-L „cinstescă” încă odată pe „**Regele iudeilor**”, L-au răstignit între doi „făcători de rele” (după Luca 23, 32-33), „răufăcători” (Marcu 15, 27), respectiv „tâlhari” (la Matei 27, 38). Textul de mai sus este singurul text evanghelic care reproduce dialogul celor doi tâlhari, referitor la Iisus și dialogul Lui cu unul dintre ei (denumit în tradiția creștină „cel bun”, sau „cel de-a dreapta”).

Însă, înainte de a analiza aceste dialoguri, mai precizăm că în Luca 23, 34 avem încă un text unicat: scurta rugăciune de iertare, rostită de Iisus pentru ucigașii Săi: „**Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!**”, ca un ecou al cuvintelor din rugăciunea „Tatăl nostru”, referitoare la iertare: „**Precum și noi iertăm greșelilor noștri.**”⁹²

Revenind la dialogurile de pe cruce, remarcăm că ele reflectă trei atitudini: a). în v. 39: *nepocăința*, sau împietrirea în răutate a unuia dintre tâlhari: „**Nu ești Tu Hristosul ? Mântuiește-Te pe Tine Însuși și pe noi!**”; b). în v. 40-42: recunoașterea și mărturisirea (spovedania) publică, cu sinceritate și smerenie

a propriei vinovății și a justeței pedepsei din partea tâlharului „cel bun”, precum și proclamarea cu compasiune, de către acesta, a nevinovăției lui Iisus (el este singurul „apărător” al Domnului, în toată istoria Sfintelor Lui Patimi), dimpreună cu mărturisirea credinței în Împărăția Lui și cu rugăciunea de iertare și de pomenire a sa în această Împărăție și c). în v. 43: iertarea (dezelegarea) și făgăduința promptă, din partea lui Iisus, de mântuire a tâlharului astfel spovedit (pocăit): „**Adevărat grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai!**”

În ceea ce privește promptitudinea mântuirii, ca promisiune făcută de Iisus celor ce I se spovedesc (se mărturisesc), termenul „**astăzi**” (cu sensul de „acum”; „imediat”), reprezintă ziua veacului mesianic al mântuirii tuturor. Despre acest „astăzi” a vorbit Iisus în Nazaret, în Sinagogă, identificându-Se cu el (*Luca 4, 21*)⁹³; despre acest „astăzi”, ca iminență a mântuirii sale, i-a vorbit acum, tâlharului pe Cruce (*Luca 23, 43*); despre acest „astăzi” ne vorbește Iisus nouă tuturor, îndemnându-ne să ne asumăm „**crucea în fiecare zi și să-L urmăm**” (*Luca 9, 23*) și tot despre acest „astăzi” (= „acum”), cu același sens mesianic-eshatologic, ne vorbește și Sfântul Apostol Pavel în *Epistolele* sale către *Galateni 2, 20*: „**...Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine**” și cea către *Evrei 3, 13*: „**Ci îndemnați-vă unii pe alții, în fiecare zi, până ce putem să zicem: astăzi!, ca nimeni dintre voi să nu se învârtoseze cu înșelăciunea păcatului!**”

m). *Luca 23, 48*: „Și toate mulțimile care veniseră la această priveriște, văzând cele întâmplate, se întorceau bătându-și pieptul.”

Murind Iisus pe Cruce, „**catapeteasma templului s-a sfâșiat în două de sus până în jos, pământul s-a cutremurat și pietrele s-au despicat; mormintele s-au deschis și multe trupuri ale sfinților adormiți s-au sculat...**” (*Matei 27, 51-52; Marcu 15, 38*), apoi „întuneric s-a făcut peste tot pământul până la ceasul al nouălea, întunecându-se soarele” (*Luca 23, 44-45*), iar sutașul și soldații romani, deși păgâni au mărturisit public dumnezeirea lui Iisus (*Matei 27, 54; Marcu 15, 39; Luca 23, 47 și Ioan 19, 34-35*).

Pe fondul acestor înfricoșătoare evenimente, mulțimile de curioși și tot felul de „gură-cască”, gloatele manipulate de adversarii lui Iisus spre a-L osândi la moarte, „**se întorceau bătându-și pieptul**”, dar nu ca niște oameni pocăiți și smeriți, care regretă sincer crima la care s-au făcut părtași, ci ca niște oameni fraieriți care așteaptă acum îngroziți, ca mânia lui Dumnezeu să se abată asupra lor. Deci, nici vorbă de vreun act colectiv de pocăință publică, ci doar de o manifestare psihotică de lașitate, specifică gloatelor dominate extrem de o stare de isterie oscilantă.

n). *Luca 24, 46-47*: „Și le-a spus că așa este scris... și să se prpovăduiască în numele Său Pocăința spre iertarea păcatelor la toate neamurile, începând de la Ierusalim.”

După cum deja am mai arătat ⁹⁴, în gândirea creștinismului primar și mai cu seamă în limbajul epocii apostolice, noțiunea de „a crede” definește actul convertirii adulților la creștinism, fapt ilustrat cu claritate chiar de la început, în cateheza baptismală a Sfântului Apostol Petru din ziua Cincizecimii: „**Iar Petru a zis către ei: Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre și veți primi darul Duhului Sfânt**” (*Fapte 2, 38-39*).

Trei Sfinte Taine sunt menționate aici: *Pocăința*, sau *Sposedania* („pocăiți-vă!”); *Botezul* („și să se boteze fiecare dintre voi”) și *Mirungerea* („și veți primi darul Duhului Sfânt”).

Ponderea, la încreștinare, având-o pe atunci adulții care doreau să se convertească la creștinism, Sfintele Taine se săvârșeau în Biserică, începând cu Pocăința, continuând apoi cu Botezul, apoi cu Mirungerea (ș.a.m.d.), deși uneori se mai întâmpla ca Mirungerea să o ia înaintea Botezului (cf. *Fapte 10, 45-46*), pentru că „**Duhul suflă unde, când și cum voiește**” (cf. *Ioan 3, 8*).

În acest context, evident că Sfântul Evanghelist Luca a reținut, consemnând spre finalul Evangheliei a III-a, porunca Domnului de a se propovădui „în numele Lui Pocăința și iertarea păcatelor la toate neamurile”, în timp ce Matei o consemnează pe cea a „**botezării tuturor neamurilor**” (*28, 19-20*), iar Marcu, pe cea a „**propovăduirii Evangheliei la toată făptura**” (*16, 15-16*).

În fond, toți sinopticii transmit – fiecare în stil propriu – unul și același mesaj al lui Hristos: *convertirea lumii păgâne la creștinism* (pocăința, sau întoarcerea la Dumnezeu a tuturor popoarelor).

Iată cum ar arăta aceste texte sinoptice (*Luca 24, 46-47*; cf. *Matei 28, 19-20* și *Marcu 16, 15-19*), într-o prezentare sintetizată:

„Și le-a zis: Mergeți în toată lumea, propovăduiți Evanghelia și Pocăința și iertarea păcatelor la toată făptura și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Cel care va crede și va fi botezat se va mântui; iar cel ce nu va crede va fi osândit.

Și iată Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin.”

CAP. IV

TAINA POCĂINȚEI (SPOVEDANIA) ÎN SFÂNTA EVANGHELIE DUPĂ IOAN

a). *Ioan 4, 29*: „**Veniți de vedeți un om Care mi-a spus toate câte am făcut...!**”

b). *Ioan 4, 39*: „Și mulți Samarineni din cetatea aceea au crezut în El pentru cuvântul femeii care mărturisea: **Mi-a spus toate câte am făcut!**”

Expresia „Mi-a spus toate câte am făcut!”, ruptă din context, ar părea doar o reacție spontană, o manifestare exuberantă a cuiva față de ceva nou și senzațional. Analizată însă în contextul extinsei secțiunii din *Ioan 4, 6-43*, ne dăm seama că aici avem de fapt încă o spovedanie publică, un gest curajos și sincer, un act de o impresionantă intensitate și autenticitate, al unei simple femei samarinence.⁹⁵

După încheierea unui veritabil dialog teologic cu Iisus (susținut la inițiativa Lui), fără ea ca să știe Cine este Interlocutorul ei, dar fascinată de personalitatea, de argumentele Lui și mai ales, de cunoașterea de către Acesta, a celor mai intime amănunte din viața ei personală, femeia a avut o intuiție de moment: „**Doamne, văd că Tu ești Prooroc!**” (v.19) Dar când află că de fapt, Cel ce i-a făcut onoarea de a conversa cu ea, este Însuși Mesia, în Care ea credea și pe Care și ea Îl aștepta („**Iisus i-a zis: Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine!**” – v. 26), din păcătoasa știută de toți, că trăia în concubinaj, deja cu un șaselea bărbat, a devenit instant o altă femeie, un alt om, o „**făptură nouă**” (*II Corinteni 5, 17*), ca și Zaheu. Întâlnirea (și convorbirea) cu Dumnezeu a transformat-o în asemenea măsură, încât atunci când străbătea ulițele cetății Sichem și-i vestea pe oameni că L-a întâlnit pe Mesia Hristos la fântâna lui Iacov, concitadinii ei, privind-o, și-au dat seama că spune adevărul și că minunea transformării ei se datorează numai lui Dumnezeu, sau unui eveniment dumnezeiesc.

De aceea „mulți” au și crezut, pe loc, în Mesia, doar văzându-i și auzindu-i mărturisirea, cum că Dumnezeu, deși îi știa toate păcatele, totuși i-a iertat definitiv toată mizeria vieții ei imorale („**Mi-a spus toate câte am făcut!**”) și, drept dovadă, i S-a și revelat pe loc: „**Eu sunt** (Mesia, n.n.), **Cel ce vorbesc cu tine!**” Această descoperire dumnezeiască însemna pentru ea, ceea ce a însemnat și pentru Zaheu, „**mântuirea ei și a casei ei**”, pentru că și ea „**era fiica lui Avraam**”, iar Fiul Omului, și de data aceasta „**a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut**” (cf. *Luca 19, 9-10* și *loc. par.*)

c). *Ioan 5, 14*: „**Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău!**”

Aceste cuvinte sunt adresate de Iisus Domnul unui om care păcătuisese grav și pe care, după treizecișiopt de ani de căință, de suferință și de însingurare, Domnul îl caută, îl iartă, îl tămăduiește, apoi îl caută din nou, îl găsește în templu și îl sfătuiește tainic cu cuvintele de mai sus, avertizându-l să nu mai păcătuiască, pentru că i s-ar putea întâmpla „**ceva și mai rău.**”

Am prezentat aici rezumatul unei drame, al unei minuni dumnezeiești și al mântuirii unui suflet, adică al *con-lucrării* lui Dumnezeu cu omul căzut în păcat, spre recuperarea sufletească și trupească a acestuia.

Descrierea acestei minuni (*vindecarea slăbănogului de la Scăldătoarea Vitezda*) se găsește numai în *Evanghelia după Ioan (5, 1-15)* și pare a fi, la prima vedere, o simplă narațiune, dar, așa cum spuneam mai sus, este mai mult decât atât.

„Vitezda” sau „Bethesda” (= „Casa îndurării”) ⁹⁷ era una din băile publice ale Ierusalimului, dotată cu cinci pridvoare (coridoare), toate pline de „**o mulțime de bolnavi: orbi, șchiopi, uscați**” (v. 3) care așteptau ceva. Ce anume ? „**Un înger al Domnului se pogora, din când în când în scaldătoare și tulbura** (mișca, n.n.) **apa. Și cel dintâi, care intra în scaldătoare după tulburarea apei, se făcea sănătos, de orice boală era cuprins**” (v. 4). E ușor de imaginat ce învălmășeală se producea acolo, în acel moment, fiecare bolnav (singur sau însoțit) dorind să ajungă primul în apă; nu existau reguli de prioritate, nici considerație, ci doar o competiție de un egoism feroce. Fiecare pentru el însuși și atât!

„Și (mai) era acolo un om, care era bolnav de treizeci și opt de ani” (v. 5). Acesta este, de acum, personajul în jurul căruia se derulează întreaga acțiune. Era singur acolo, dacă vreme de treizeci și opt de ani n-a fost chip să intre în apa vindecătoare. Era paralizat, dar suferința îi era amplificată și de senzația cumplită de părăsire, pe care o generează însingurarea; deși în jurul lui era forofotă mare, el tot singur era. Și nu un an, doi, ci vreme de treizecișiopt de ani. În această situație, oare mai exista pentru el vreo urmă de speranță ? Da! Dar nu de la oameni, ci de la Dumnezeu. Iată ce ne spune evanghelia: „**Iisus, văzându-l pe acesta zăcând** (înseamnă că anume l-a căutat acolo, n.n.) **și știind că este așa de multă vreme, i-a zis: voiești să te faci sănătos ?**” (v. 6).

Deci Iisus știa de acest om! Știa și că suferă acolo, neajutorat, de atâta timp! Și totuși l-a lăsat să aștepte atâta, iar acum, căutându-l, îl întreabă pur și simplu, dacă ar vrea să se facă sănătos! O întrebare, aparent, fără logică și fără sens! „Cine nu și-ar dori sănătatea ?! Cine nu ar vrea să fie în rând cu ceilalți oameni ?! Cui i-ar plăcea să stea imobilizat în patul său mistuit de durere ?! Nu și-a găsit în 38 de ani omul care să-l arunce în scaldătoare și cine știe când s-ar fi ivit și dacă s-ar fi ivit ?! Poate s-a și înrăit, privind cu invidie timp de 38 de ani cum alții se vindecă, iar el rămâne în aceeași așteptare oarbă. Sufocat de răbdarea devenită obișnuință obsedantă, i-a dispărut, poate, orice rază de speranță, încât parcă nu-i mai rămâne nimic mai bun de făcut, decât să aștepte în continuare. Iisus a văzut în viața lui toată această dramatică destrămare a firii și de aceea îi redă, prompt, sănătatea.” ⁹⁸

Revenind la întrebarea lui Iisus, ea avea totuși și logică și sens. El nu voia să acționeze fără un DA conștient și responsabil din partea celui bolnav. Să ne amintim de „excursul” parabilei despre „**Fiul rățâcit**” (Luca 15, 11-32), din capitolul precedent (pct. i). De fapt, cei treizeci și opt de ani *au părut* doar ani de însingurată suferință, pentru că omul respectiv *nu era*, ci doar *se credea* singur. Dumnezeu n-a uitat nicio clipă de el. Cei treizeci și opt de ani au constituit de fapt perioada lui de pocăință și meditație la păcatele care l-au adus în această stare. El s-a tot spovedit și a tot sperat în iertare în acest răstimp. De aceea, întrebarea lui Iisus nu-l surprinde și nici nu răspunde imediat afirmativ (că vrea să se facă sănătos), pentru că era conștient că suferința sufletului

lui era mai apăsătoare decât cea fizică. Nu-l cunoaște pe Iisus, dar Îl simte că este Cel mai în măsură să-l ajute și cine știe... poate să-l și ierte.

Și nu s-a înșelat deloc: „**Scoală-te (ridică-te; înviază), ia-ți patul tău și umblă!**” (v.8) Era și timpul, după atâția ani de nemișcare! În sfârșit, iertarea și vindecarea i-au venit concomitent. Așa lucrează Dumnezeu, întotdeauna, adică prompt: „Și îndată omul s-a făcut sănătos, și-a luat patul și umbla” (v. 9). Dar Iisus nu mai era acolo, pentru că „**Se dăduse la o parte din mulțimea care era în acel loc**” (v. 13).

Erau în schimb iudeii cărcotași, care timp de treizeci și opt de ani, nici nu l-au băgat în seamă pe acel slăbănog părăsit de la Vitezda, dar l-au văzut ducându-și patul acum, în zi de sâmbătă și imediat l-au apostrofat: „**Este zi de sâmbătă și nu-ți este îngăduit să-ți iei patul. El le-a răspuns: Cel ce m-a făcut sănătos, Acela mi-a zis: Ia-ți patul tău și umblă...**” (v. 10-11). Bineînțeles că el n-avea de unde să știe că e zi de sabbat (pentru că a pierdut de mult timp socoteala zilelor) și nu-l cunoștea nici pe Binefăcătorul său, dar Îi urma nemijlocit porunca, *simțind* că așa e cel mai bine pentru el. Așadar, umbla, ducându-și patul, iar pașii l-au purtat exact acolo unde trebuia: la templu, spre a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru însănătoșirea minunată de care a avut parte. Acolo însă l-a căutat Iisus din nou și l-a găsit. De ce? Domnul „voia să aibă o întrevedere de taină cu cel vindecat, pentru a-i putea transmite, în toată liniștea, ceea ce poate, acolo și atunci (adică la Vitezda, n.n.), cel vindecat n-ar fi putut recepta și anume, că motivul suferinței lui se găsea în el, adică în păcatele lui, și nu în afara lui: ” „**După aceea Iisus l-a aflat în templu și i-a zis: Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău!**”

Așadar, Dumnezeu îl caută pe om atât în suferință, cât și în sănătate, iar omul nu e niciodată singur, decât atunci când se îndepărtează de El prin păcat. Colaborarea dintre Dumnezeu și om în Taina Pocăinței, în cazul de față, este superb ilustrată de întrebarea și constatarea lui Iisus: „**Vrei să te faci sănătos?**” (Iar nu: „Vrei să *te fac* sănătos?”) și „**Iată că te-ai făcut sănătos!**” (Iar nu: „Iată că *te-am* făcut sănătos!”).

În fine, faptul că fostul paralytic „**a plecat și a spus Iudeilor că Iisus este Cel ce l-a făcut sănătos!**” (v. 15), nu trebuie înțeles ca un denunț, ci mai curând ca o mărturisire a lui despre Iisus „înaintea oamenilor”, altfel, avertismentul din templu, de a nu mai păcătui, nu și-ar fi atins scopul.

Deci, prin Sfânta Taină a Spovedaniei, înfăptuită de multe ori într-un mod nedorit, prin suferință îndelungată și cu lacrimi, Îl avem mai mult ca oricând pe Dumnezeu alături și, în brațele Lui, nu suntem singuri niciodată.

e). Ioan 6, 37: „**Tot ce-Mi dă Tatăl, va veni la Mine; și pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară!**”

Textul de mai sus face parte din minunata cuvântare a Domnului despre „**Pâinea Care Se pogoră din cer**”, sau despre „**Pâinea vieții**”, cuvântare cuprinsă în *Evanghelia după Ioan 6, 22-59*, textul acesta fiind cel mai bogat și mai clar cu privire la Sfânta Euharistie, din întreg Noul Testament. Ideea centrală a acestei cuvântări constă în prezentarea ce Și-o face Iisus, afirmând că El este „**Pâinea cea vie, Care S-a pogorât din cer**” și învățând că El Se dă astfel pe Sine Însuși, ca mâncare duhovnicească, spre viața veșnică, *tuturor celor ce cred în El*. Aceștia sunt „**cei pe care Tatăl I-a dat Lui**” (*Ioan 17, 9*). Din capitolul precedent (*pct. n*) am reținut încă odată, ce semnificație avea în gândirea creștinismului primar și în limbajul bisericesc al epocii apostolice, complexa noțiune de „**a crede**”. Aici, Hristos Domnul doar Își exprimă, într-o altă formulare, scopul „mandatului” Său mântuitor (din *Luca 19, 10*) „**că Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut**”; Biserica lui Hristos nu exclude pe nimeni, dacă cel ce vine la El „**crede**”, adică își mărturisește păcatele, se botează și primește și darurile Duhului Sfânt din celelalte Sfinte Taine. Chemarea lui Hristos rămâne de-a pururi valabilă: „**Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi**” (*Matei 11, 28*). Chemarea ce se adresează astfel tuturor „osteniților” lumii, se împletește cu poruncile încredințate de Hristos Apostolilor și tuturor slujitorilor Săi, de a cutreiera lumea cu Bunele-Vestiri ale Evangheliei, ale Pocăinței și iertării păcatelor omenesți precum și ale mântuirii din robia stricăciunii a întregii făpturi de pe pământ „**ca să se bucure de libertatea mării filiorum lui Dumnezeu**” (*Romani 8, 21*, cf. *Luca 24, 46-47*; *Matei 28, 19-20* și *Marcu 16, 15-19*).

f). *Ioan 8, 3-11*: „Și au adus la El fariseii și cărturarii pe o femeie prinsă în adulter și, punând-o în mijloc, au zis Lui: Învățătorule, această femeie a fost prinsă săvârșind adulter. Iar Moise ne-a poruncit în Lege ca pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Deci Tu ce zici? Și aceasta ziceau, ispitindu-L, ca să aibă de ce să-L învinuiască. Iar Iisus, plecându-Se în jos, scria cu degetul pe pământ. Și stăruind să-L întrebe, El S-a ridicat și le-a zis: Cel fără de păcat dintre voi, să arunce cel dintâi piatra asupra ei. Și iarăși plecându-Se în jos, scria pe pământ. Iar ei auzind aceasta și muștrați fiind de cuget, ieșeau unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni și până la cei din urmă, și a rămas Iisus singur și femeia, stând în mijloc. Și ridicându-Se Iisus și nevăzând pe nimeni decât pe femeie, i-a zis: Femeie, unde sunt pârâșii tăi? Nu te-a osândit niciunul? Iar ea a zis: niciunul, Doamne. Și Iisus i-a zis: nu te osândesc nici Eu. Du-te și de-acum să nu mai păcătuiești!”

Pe Iisus L-au ispitit mulți și de multe ori. Fariseii și cărturarii, adevărați maștri în știința de carte, dar și în viclenie, erau în aceeași măsură maștri și în tehnica ispitirii. Iată-i și acum năvălind în templu, scandalizați doar de circumstanță, înarmați cu pietre și târând cu ei o femeie prinsă în adulter, gândind că prin intermendiul ei vor avea, în sfârșit, un argument hotărâtor împotriva lui

Iisus. Îi pregătiseră lui Iisus o întrebare, în legătură cu situația ei, întrebare la care oricum ar fi răspuns El, trebuia să piardă: „Învățătorule, această femeie a fost prinsă asupra faptului de adulter, iar Moise ne-a poruncit în Lege ca pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Deci Tu ce zici ?” Foarte ingenios scenariu! Erau răi, dar nu proști.¹⁰¹ Dacă Iisus le-ar fi cerut s-o ierte, aveau dreptul să-L ucidă cu pietre și pe El, după porunca Legii cu privire la apărători. Pentru aceasta s-au și pregătit, de fapt. Dacă Iisus ar fi fost de acord cu uciderea ei, ar fi însemnat că-Și renegă propria învățătură despre iertare și iubire, putând fi, pe loc, compromis și discreditat ca un impostor și, cine știe... poate chiar ucis.

Dar planurile lor de acasă, nu s-au potrivit cu realitatea din templu, pentru că valențele gândirii dumnezeiești sunt infinite, în raport cu logica răutății omenești: „**Căci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre și căile Mele ca ale voastre, zice Domnul. Și cât de departe sunt cerurile de la pământ, așa de departe sunt căile Mele de căile voastre și cugetele Mele de cugetele voastre**” (Isaia 55, 8-9).

Iisus n-a răspuns imediat. S-a aplecat și scria ceva cu degetul pe praful de pe pardoseala templului, poate spre a-i da răgaz victimei înfricoșate, să-și mai vină în fire. Soarta ei era decisă deja, dar pârâșii (ei) o foloseau ca pretext pentru a decide acum soarta Lui. De aceea, Domnului îi era milă de biata păcătoasă, care acum devenise o pradă ușoară în ghearele lor. Și, pe când ei tot strigau la El, silindu-L să răspundă odată, Iisus S-a ridicat și, privindu-i adânc în ochi pe fiecare și citindu-le în inimi toată viața și păcatele tănuite acolo cu grijă, le răspunde liniștit, dar cutremurător de ferm: „**Cel fără de păcat dintre voi, să arunce cel dintâi piatra asupra ei!**” (v. 7).

Toți au încremenit. Nu mai erau în stare de nimic. Nu mai aveau grai nici să strige, nici să protesteze. Iisus a răspuns la întrebare, dar nu era răspunsul scontat de ei. Era un răspuns dumnezeiesc, care i-a prins pe ei înșiși asupra faptului, mai rău decât au prins-o ei pe femeie, pentru că niciunul nu putea tăgădui nimic. Iar privirea aceea... i-a cutremurat pe fiecare în parte și i-a convins că singur Domnul era Cel îndreptățit să arunce în toți cu piatra! Astfel rușinați și înfrânți, au dispărut tăcuți, unul câte unul, în timp ce Iisus scria din nou cu degetul pe pământ. Ridicându-Se a doua oară, El S-a văzut rămas singur cu femeia, care încă tremura de frică. Întocmai ca în Taina Spovedaniei: doar Dumnezeu și omul! Duhovnic nu era, căci acum Însuși Judecătorul Hristos era de față aievea, în chip văzut. Nici mărtursire de păcate nu mai era, căci Domnul știe totul despre toți. Era doar milă, multă milă, bunătate și iertare, pentru un biet suflet zbcuciat și înfricoșat, care își aștepta osânda. Dar nici osânda nu s-a mai pronunțat, ci iertarea: „**Nu te osândesc nici Eu. Du-te** (dar n.n.) **de acum să nu mai păcătuiești!**” (v. 11).

Iată cum, între a-Și exercita dreptul de a osândi și pe acela de a ierta, Hristos Domnul îl preferă „și ieri și azi și în veci” (Evrei 13, 8) pe acesta din urmă.

De aceea și zicea El mereu: „**Milă voiesc, iar nu jertfă**” (*Matei 9, 13*), iar Sfântul Iacov, Episcopul Ierusalimului, în arhipăstorirea sa, aplica cu osârdie principiul acesta hristic, potrivit căruia, întotdeauna „**mila biruieste judecata**” (*Iacov 2, 13*). Dar mai cu seamă, în Sfânta Taină a Pocăinței (Spovedania) !

*

* *

Textele evanghelice analizate până acum, ne-au înfățișat Sfânta Taină a Pocăinței într-o manieră atipică, insistând asupra momentului ei culminant, când Dumnezeu, Care deja „citise” din vreme, cu iubire și înțelegere inima omului, de fiecare dată acorda iertarea în mod total, direct și imediat, dezlegând și sufletul și trupul din legăturile păcatului și ale urmărilor lui.

Pentru toți păcătoșii din Sfintele Evanghelii, întâlnirea (de multe ori neașteptată) cu „**Dumnezeul milei și al îndurărilor**” a însemnat o totală restaurare a naturii lor umane, o adevărată înviere, o renaștere, o transformare radicală, o înnoire spontană, datorită copleșitorului dar al iertării și iubirii divine.

Această revărsare de iertare și iubire hristică ștergea chiar și din memoria lui Dumnezeu, orice amintire, a oricărui păcat, reșezând omul și lumea în starea lor originară din care au căzut.

În Sfintele Evanghelii, Taina Pocăinței se înfăptuiește nemijlocit între Dumnezeu și om. Și numai rareori se întâmplă ca omul să-L caute și să-L găsească pe Dumnezeu. În schimb Hristos este Cel ce fie că pleacă în căutarea „oii celei pierdute”, fie că iese grabnic în întâmpinarea ei, dar inițiativa împăcării și a iertării Îi aparține întotdeauna Lui: „**Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut**” (*Luca 19, 10*).

În prezentarea textelor despre Pocăință, selecționate din următoarele cărți ale Noului Testament, pe lângă contactul nemijlocit dintre Dumnezeu și om, vom observa cum își „**intră în rol**” și duhovnicul, ca martor și garant al sincerității umane în mărturisirea păcatelor făcute înaintea lui Dumnezeu și în luarea deciziei de îndreptare și de preschimbare a relexelor mărturisite și iertate, în fapte bune, spre mântuire.

În *Faptele Sfinților Apostoli* și apoi în celelalte scrieri noutestamentare, vom găsi aplicate în practica Bisericii primare, toate rânduierile și mai ales principiile pastorale despre Pocăință și iertare, anticipate deja în învățăturile evanghelice din *Matei 18*.

NOTE BIBLIOGRAFICE

71. Eftimie Zigaben, *Tâlcuire la Evanghelia după Luca*, traducere din greaca veche și note de Adrian Tănăsescu – Vlas, Editurile Sofia și Cartea Ortodoxă, București, 2006, p. 75;

72. Cf. Prot. Dr. Ioan Bude, *o.c.*, p. 25-26;

73. Cf. Armand Puig, *o.c.*, p. 241;

74. *Omiliile la Matei*, 359;

75. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *Evanghelia lui Iisus: misiunea cuvântului*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, p. 115;

76. Cf. Klyne Snodgrass, o.c., p. 118 (cf. și p. 622, notele: 125, 127 și 128), atrage atenția asupra felurilor titluri pe care, în funcție de ipoteze și opțiuni, le-a căpătat, în timp, această parabolă: *Parabola fiului risipitor*; Întoarcerea fiului risipitor; *Parabola tatălui iubitor*; *Parabola tatălui care așteaptă*; *Parabola celor doi fii*; *Parabola compasiunii tatălui și a celor doi fii pierduți*, sau *Parabola tatălui iubitor și a fiului mândros* ș.a.m.d. Noi am optat pentru titlul: „**Parabola fiului răătăcit**” (vezi explicația din text!). Oricum, nu se poate contesta legitimitatea niciuneia din aceste formule.

77. A.J. Hultgren, *The Parables of Jesus. A Commentary*, William B. Erdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, 2002, p. 79;

78. Andrei Pleșu, o.c., p. 267-268;

79. Cf. Robert Farrar Capon, *Kingdom, Grace, Judgement. Paradox, Outrage and Vindication in the Parables of Jesus*, Erdmans, Grand rapids, Michigan/Cambridge, 2002, p. 299;

80. Andrei Pleșu, o.c., p. 266;

81. Cf. *Ibidem*, p. 269-270;

82. C.S. Lewis, *Ferigi și elefanți și alte eseuri despre creștinism*, Editura Humanitas, București, 2011, p. 49-53, notează că iertarea nu „scuză”, ci suspendă (anulează) greșeala; iertarea ia notă de ceea ce nu e „scuzabil” în comportamentul uman. Cine are scuze perfect acoperitoare pentru greșelile sale *nu are nevoie de iertare*. Cel ce scuză, ține minte ceea ce scuză, pe când cel ce iartă *restaurează* „prezumția de nevinovăție.”

83. Andrei Pleșu, o.c., p. 270;

84. *Ibidem*;

85. Volum omagial, dedicat memoriei filosofului Constantin Noica, la împlinirea unui deceniu „**de la trecerea sa de la cele vremelnice la cele veșnice, de la devenire la ființă**” (*Ed. cit.*, p 8);

86. Cf. Armand Puig, o.c., p. 338;

87. *Ibidem*, p. 338-339;

88. Cf. Joseph A. Fitzmeyer, *The Gospel According to Luke (X–XXIV). Introduction, translation and Notes*, New York, 1985, p. 1222, numele „Zaheu”, care apare ca „Zakcos” în varianta grecească a *Septuagintei* (*Ezra 2, 9; Neemia 7, 14*), în ebraică are forma „Zakkai” ori „Zaccai”, însemnând „curat”, „inocent”, fiind utilizat deseori ca sinonim al termenului „ṭaddiq” – „ṭaddoc” – „ṭeddec” = „drept”; „corect”.

89. Amintim aici doar pe Nicodim – cf. *Ioan 3, 1*, pe Iair – cf. *Marcu 5, 22*, sau pe sutașul din Capernaum – cf. *Luca 7, 2*, ș.a.

90. Pr. Prof. Univ. Dr. Sorin Cosma, *Cateheze. Lecții de Religie – clasele V-XII*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Vol. I, Editura Bamatca, Caransebeș, 2001, p. 267;

91. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, o.c., p. 287;

92. Armand Puig, o.c., p. 562;

93. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, o.c., p. 286;

94. Prot. Dr. Ioan Bude, *Temeiuri...*, Vol. II, *Mirungerea*, p. 54 și 74;

95. Pomenirea ei se face de către Biserică în ziua de 26 februarie, cu numele de „**Sfânta Mucenică Fotini Samarineanca**”;

96. Cf. detalii la Pr. Prof. Univ. Dr. Sorin Cosma, o.c., p. 253-257;

97. Cf. Gerhard Maier, *Evanghelia după Ioan. (Comentariu biblic, vol. 6-7)*, Editura „Lumina lumii”, Oradea, 1999, p. 190-192;

98. Pr. Prof. Univ. Dr. Sorin Cosma, o.c., p. 245;

99. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, o.c., p. 54;

100. Cf. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, în P.S.B. 41, București, 2000, p. 245 și Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Ioan*, Editura „Sofia”, București, 2009, p. 145;

101. + Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Tâlcuiri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989, p. 60;